

ÇİNCENİN TİPOLOJİK AÇIDAN İNCELENMESİ

Mesut KESKİN

Shanghai International Studies University, ÇİN

mesutkeskin@shisu.edu.cn

<https://orcid.org/0000-0002-3308-2175>

<i>Atf</i>	Keskin, M. (2021). ÇİNCENİN TİPOLOJİK AÇIDAN İNCELENMESİ. İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 13(1), 87-120.
------------	---

ÖZ

Yeryüzünde diller tipolojik açıdan fiilleri nesnelere önlerinde olan “VO” yapıları diller “SVO, VSO, VOS” ve fiilleri nesnelere sonlarında olan “OV” yapıları diller “SOV, OSV, OVS” olmak üzere iki büyük gruba ayrılmaktadır. “VO” olan diller ve “OV” olan dillerde cümle öğelerinin sıralanış biçimleri birbirlerine zıt, ancak kurallı bir biçimde gerçekleşmektedir. Çince fiiller çoğunlukla nesnelere önce geldiği için “VO” yapıları diller kategorisinde sınıflandırılmıştır. Ancak, Çince diğer cümle öğelerinin fiiller ve diğer öğeler ile ilişkileri göz önüne alındığında, Çincenin tipolojik açıdan “VO” yapıları bir dil olarak sınıflandırılmasının yanlış olduğu net bir şekilde görülmektedir. Çince tipolojik açıdan fiilleri sonda olan “OV” sıralamasını kullanan diller ile daha fazla benzerlik taşımaktadır. Çin dili öğreniminde veya öğretiminde Çin dilinin tüm diğer “VO” yapıları diller ile farklı olduğunun anlaşılması, bugüne değin yanlış bir şekilde sınıflandırılmış olan Çin dilinin daha iyi bir şekilde öğrenilip anlaşılması için olanak sağlayacaktır. Çalışmamız tipolojik açıdan kabul görmüş olan cümle kalıpları ve örnekleme ile ispat yöntemine dayanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Çince, Cümle Öğelerinin Sıralanışı, Tipoloji, Yanlış Sınıflandırma.

Geliş Tarihi: 07.11.2020, Kabul Tarihi: 28.12.2020, DOI: 10.17932/IAU.IAUD.2757.7252/iaud_v13i1004

Araştırma Makalesi-Bu makale iThenticate programıyla kontrol edilmiştir.

Copyright © İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi

THE RESEARCH OF CHINESE TYPOLOGY

ABSTRACT

Human language according to the characteristic of typology can be divided into two big part, which is the verb before noun, using the ‘VO’ type of language and the verb often follow the noun, in order of ‘SVO, VSO, VOS’; using ‘SOV, OSV, OVS’ in order of ‘OV’ type. ‘OV’ and ‘VO’ type of sentence’s component totally opposite, but regular. As Chinese verbs are often before noun, Chinese is classified as ‘VO’ language. However, considering the relationship between verb and other components in Chinese, it is seen that putting Chinese into ‘VO’ types of language is unreasonable. The Chinese typology compares with ‘VO’ type of language more similar than ‘OV’ type. In teaching or learning Chinese, emphasizing Chinese’s similarities and differences with other ‘VO’ types of languages, will help to avoid the infections caused by incorrect categorization, and perhaps help students easy to understand. In this paper, we adopt the method that has been recognized in typology, the Chinese basic word order is investigated and analyzed.

Keywords: *Chinese, Word Order, Typology, Incorrect Categorization.*

GİRİŞ

Çalışmamız dillerin tipolojik (Dil tipolojisi temelde birbirlerine benzer ve birbirlerinden farklı olan diller arasında karşılaştırma yapılması yöntemi ile dillerin içerisinde daha önce fark edilmemiş olan kuralları tespit etmek ya da belirli bir dil üzerinde önceden tespit edilen kuralların geçerlilik durumlarını inceleyen, kuralların geçerli olmadığı durumlarda ise somut bir açıklama getirmeyi hedefleyen dilbilimi dallarından biridir.) yapılarını belirlemede kullanılan kalıplar ve incelenen örneklerin net bir şekilde yansıttığı dil gerçekleri doğrultusunda Çincenin tipolojik açıdan OV-VO tip bir dil olduğu görüşünü destekler nitelikte olmasının yanı sıra, fiillerinin çoğunlukla nesne önlerinde yer alması ile fiilleri önde olan “VO” tip diller ile benzerlik gösteren, ancak diğer cümle öğelerinin konumları ve fiiller ile ilişkileri bakımından fiilleri sonda olan “OV” tip diller ile tipolojik açıdan aynı olduğu görüşündedir.

WALS (2020) veri tabanına göre Çince, İngilizce, Rusca, Bulgarca ve Almanca gibi fiilleri nesnelere önlerinde yer alan diller grubunda yer almaktadır. Tipolojik açıdan incelendiğinde bu sınıflandırmanın yanlış olduğu net bir şekilde görülmektedir. Çünkü Çince cümle öğelerinin sıralaması açısından fiilleri nesnelere önlerinde olan diğer diller ile oldukça farklıdır. Bu farklılıklar yıllarca dil bilimcilerinin ilgisini çekmiş ve bu açıdan bir çok çalışmaya konu olmuştur. Tai`a (1973) göre Çince içerisindeki isimler ile fiillere gelen eklerin sıralamaları, ilgi cümleleri ve isimlerin sıralamaları, iyelik bildiren ekler ve isimlerin sıralamaları, fiiller ve fiilleri olumsuzlaştıran unsurların sıralamaları Çincenin “OV” tip bir dil olduğunu göstermektedir. Daha farklı sonuçlar elde eden çalışmalarda mevcuttur. Light`a (1979: 7) göre Çince “VO” yapı bir dildir ve Çince zarf ve isimlerin anlamlarındaki değişim fiillerin konumları ile doğrudan ilişkilidir. Anlam ve konum ilişkisi denklemi ile bu sonuç desteklenebilmektedir. Hu ve Lu`ya (1988: 1) göre Light`ın (1979: 7) daki çalışması oldukça ikna edicidir. Çince isimlerin bazı durumlarda nesnelere önce gelebiliyor olması Çin dili`nin fiilleri sonda olan diller ile aynı olduğunu belirtmez, fiilleri daimi olarak sonda olma özelliği taşıyan dillerde daha farklı sınırlamalar söz konusudur ve Çince bu sınırlamalar söz konusu değildir. Çince isimlerin fiil önlerinde yer aldığı cümlelerde anlam olarak değişiklik vardır. Liu`ya (2002: 5) göre Çince fiilleri önde olan diğer hiç bir dilde olmayan yönelimler vardır. Özellikle iyelik eklerinin konumları bakımından fiilleri önde olan diller ile farklıdır. Liu`ya (2008: 1) göre Çince niteleme görevi üstlenen öğeler isimlerin önlerinde yer almaktadır. Çinceyi tipolojik açıdan inceleyen başka çalışmalarda mevcuttur. Jin ve Yu`ya (2012: 35) göre Çince tipolojik açıdan bakıldığında fiilleri önde olan

“VO” ve fiilleri sonda olan “OV” yapıları dillerin özelliklerini aynı anda barındıran, “OV-VO” tip karmaşık sıralamalı bir dildir. Jin'e (2016: 3) göre Çin'in kuzey bölümünde konuşulan Çin dillerin tipolojik açıdan fiili önde olan diller ile aynı olması, güney tarafında konuşulan dillerin ise tipolojik açıdan fiilleri sonda olan diller ile aynı olması modern Çince'nin kuzey ve güney dillerinin etkisi altında kalarak tipolojik açıdan aynı anda “VO” ve “OV” dillerin özelliklerine sahip olarak “VO-OV” karmaşık yapıları bir dil olmasına sebebiyet vermiştir.

Yukarıda belirtilmiş olan çalışmalarda Çincenin farklı şekillerde sınıflandırıldığı görülmektedir. Bunun birçok nedeni vardır. Çince fiiller çoğunlukla nesne önlerinde yer almaktadır. Bu durum sadece fiil konumları bakımından yapılan incelemelerde Çincenin diğer “VO” diller ile aynı olduğu sonucuna ulaşılmasına sebep olmuştur. Fakat bu doğru bir sınıflandırma değildir. Çince bazı durumlarda fiiller sadece nesne sonlarında yer alabilmektedir. Özellikle “把字句 (baziju)” ve “被字句 (beiziju)” kalıplarını kullanan ifade cümlelerinde fiiller sadece nesne sonlarında yer alabilmektedir. Bu da Çincenin tipolojik açıdan oldukça farklı bir dil olduğu gerçeğini ispatlar niteliktedir. Fiillerin sadece nesne sonlarında yer alabildiği ifade cümlelerine yönelik yapılmış olan incelemeler, iyelik ekleri ve isimlerin sıralamaları açısından yapılan incelemeler, nitelene unsurları ve nitelenen ögeler açısından yapılan incelemeler Çincenin fiili sonda olan “OV” diller ile aynı olduğu sonucuna ulaşılmasına sebep olmuştur. Fakat bu da Çinceyi yapısal açıdan tanımlamakta yetersiz olacaktır. Çünkü bu durum sadece bazı cümle kalıpları açısından geçerlidir. Çince karşılaştırma unsuru ve sıfat, yöntem zarfı ve fiil, olumsuzluk eki ve fiil gibi ögelerin oluşturduğu ifade kalıpları aynı anda fiilleri nesne önlerinde olan diller ve fiilleri nesne sonlarında olan dillerin sıralama biçimlerini kullanmaktadırlar. Bu da bazı çalışmalarda Çin dilinin “OV-VO” karmaşık yapıları bir dil olduğu sonucuna ulaşılmasına sebep olmuştur. Ancak bu durum diğer ifade kalıpları için geçerli olmadığından Çin dilinin tipolojik yapısını tam olarak yansıtamamıştır.

Aşağıdaki örneklerde Çincenin diğer cümle ögelerinin konumları bakımından fiilleri sonda olan sola yönelimli “OV” yapıları diller ile daha fazla ortaklık sergilediği görülmektedir. Bu nedenle Çin dilinin “VO” yapıları bir dil olarak sınıflandırılması yanlıştır. Çince bazı ögelerin aynı anda sağ ve sol yönelimli (Dil tipolojisine göre fiilleri nesnelere önlerinde olan “VO” diller diğer ögelerini fiillerin sağ yönüne doğru kabul ettiklerinden dolayı sağa yönelimli diller olarak kabul edilmektedir. Fiilleri nesnelere sonlarında yer alan “OV” dillerde ise diğer ögeler fiillerinin sol yönünde yer aldığından dolayı sola yönelimli diller olarak kabul edilmektedir.)

dillerdeki kalıpları kullandıkları doğrudur, fakat çoğunlukla fiilleri sonda olan dillerin özelliklerini yansıtmaktadır. Bu sebeple, Çince'nin aynı anda "OV-VO" tiplerini kullanan karmaşık yapıları bir dil olduğu düşüncesi yerine fiil konumları bakımından "VO", ancak diğer cümle öğelerinin sıralamaları bakımından "OV" tip bir dil olduğu ifade etmek daha doğru olacaktır. Çince öğretimi için kullanılan kaynak ve kitaplarda, Çincenin tipolojik özelliklerinin verilen örnekler ve dil gerçekleri doğrultusunda daha net bir biçimde belirtilmesi fiili önde olan bir dil olarak sınıflandırılmasının yaratacağı sorunlardan kaçınılmasına ve Çincenin fiili sonda olan bir dil olan dilimiz ile benzerliklerinin belirtilmesi öğrencilerin diller arası ortaklıklardan yola çıkarak Çincenin yapısal özelliklerini, kullanım biçimlerini daha kolay kavrayarak öğrenmelerine yardımcı olacaktır.

DİLLERDE EVRENSELLİK GÖSTEREN KALIPLAR

Dünya genelinde diller "VO" yapıları diller "SVO, VSO, VOS" ve "OV" yapıları diller "SOV, OSV, OVS" olmak üzere iki büyük gruba ayrılmaktadır (Dryer, 1992:81-138). Dryer 2005 yılında 1228 adet dile yönelik yapmış olduğu çalışmada bu sonucu kanıtlayarak, yeryüzündeki dillerin sıralanmış biçimleri doğrultusunda belirli bir düzene sahip olduğunu ve dillerin tipolojik açıdan yönelimini belirlemede kullanılan, fiillerinin önde veya sonda oluş biçimlerine göre uyum sağladığı 15 adet kalıbın varlığını ortaya çıkartmıştır (Jin, 2011: 85). Dryer 2020 yılında incelediği dil sayısını 1376'ya çıkararak bu tezin sağlamlığını daha somut bir temele dayandırmıştır (URL-1). Diller tipolojik sıralanmış biçimleri açısından incelendiğinde evrensellik gösteren 15 adet kalıp ile fiillerin mevcut konumları arasındaki ilişki net bir şekilde görülebilmektedir. Yönelim gösteren bu kalıpların dışında dillerde kurallı bir şekilde gerçekleşen ve tipolojik açıdan yönelimi gösteren 5 adet kalıp daha mevcuttur. Bu kalıplar sıralamaları açısından fiilleri nesnelere önlerinde olan "VO" yapıları diller ile fiilleri nesnelere sonlarında olan "OV" yapıları dillerde tamamen zıt bir şekilde gerçekleşmektedir (Keskin ve Jin, 2019; Keskin, 2020). Dolayısı ile bir dilin tipolojik yapısını belirlemede önemli bir rol oynamaktadır. Aşağıda dillerde ortaklık gösteren kalıplar yardımı ile Çincedeki cümleler sıralanmış biçimleri yönünden ayrıntılı bir biçimde incelenmiştir.

EVRENSELLİK GÖSTEREN KALIPLAR DOĞRULTUSUNDA ÇİNCE'NİN İNCELENMESİ

1. Fiilleri Sonda Olan Diller (OV): Karşılaştırma Unsuru + Sıfat
Fiilleri Önde Olan Diller (VO): Sıfat + Karşılaştırma Unsuru

1. a. 我 比 你 高。

“Ben daha sen **uzun**: Ben senden daha uzunum”

(Comparative + Adj)

b. 我 高 过 你。

“Ben **uzun** daha sen: Ben senden daha uzunum”

(Adj + Comparative)

Yukarıda (1a) ve (1b) örneklerinde görüldüğü üzere Çincece iki adet karşılaştırma unsuru mevcuttur. (1a) örneğinde karşılaştırma unsuru “比-bǐ” sıfattan önce gelirken, (1b) örneğinde yer alan karşılaştırma unsuru “过-guò” sıfattan sonra gelmektedir. Açıkça görülüyor ki karşılaştırma unsuru ve sıfatların bir arada oluşturduğu cümleler açısından Çince aynı anda fiilleri önde olan diller ve fiilleri sonda olan diller ile ortaklık göstermektedir. Kullanım sıklıkları açısından değerlendirildiğinde karşılaştırma unsuru “比-bǐ” hemen hemen her sıfat ile kullanılabilir ve daha geniş bir kullanım yelpazesine sahip iken, “过-guò” oldukça sınırlı bir kullanım yelpazesine sahiptir ve genelde yüksek, uzun anlamına gelen “高-gāo” sıfatı ile kullanılabilir. Bunun dışındaki sıfatlar ile kullanımı mümkün olmayıp, diğer sıfatlar ile kullanımları yanlış olarak değerlendirilmektedir.

2. Fiilleri Sonda Olan Diller (OV): Yöntem Zarfı + Fiil

Fiilleri Önde Olan Diller (VO): Fiil + Yöntem Zarfı

2. a. 慢 点 儿 说。

“**Yavaş** konuş.”

(Adv + V)

b. 说 慢 点 儿。

“Konuş **yavaş**”

(V + Adv)

Fiilleri nesnelere önlerinde yer alan dillerde fiiller her zaman yöntem belirten zarflardan önce yer almakta iken, fiilleri nesnelere sonlarında yer alan dillerde yöntem belirten zarflardan sonra gelmektedir. Çince yöntem bildiren zarflar diğer dillerden farklı olarak fiillerin önlerinde ve fiillerin sonlarında olmak üzere her iki farklı şekilde de kullanılabilir. Ancak yöntem zarfı + fiil şeklindeki sıralama hem yazı dilinde hem de konuşma dilinde kullanılabilir iken, fiil + yöntem zarfı şeklindeki sıralama sadece halk arasında konuşma dilinde kullanılabilir, resmi bir konuşmada veya yazı dilinde kullanımı kültürel değerler açısından hoş karşılanmamaktadır. Bu da Çin dilinin konuşma ve yazı dilleri arasında farklı sıralama prensiplerinin kullanıldığının basit bir göstergesidir.

3. Fiilleri Sonda Olan Diller (OV): İlgi Zamiri + İsim

Fiilleri Önde Olan Diller (VO): İsim + İlgi Zamiri

3. a. 这个学期来的新室友。

“Bu dönem gelen yeni oda arkadaşı”

(Rel + N)

b. ?新室友这个学期来的。

“*Yeni oda arkadaşı bu dönem gelen”

(N + Rel)

(3a) örneğinde Çin dilinde ilgi zamiri görevi üstlenme fonksiyonu bulunan “的-de” karakteri ismin önünde yer almaktadır. Bu en doğal kullanım biçimidir. (3b) örneğinde isim cümleinin en başında yer alırken, ilgi zamiri “的-de” cümleinin en sonunda yer almıştır. Eğer bu ifade cümlesi ile anlam ilişkisi oluşturacak başka bir cümle yok ise anlaşımı güç ve doğal olmayan bir cümle olarak kabul edilmektedir. İlgi zamirlerinin isimlerden sonra geldiği bu tür ifade cümleleri ile ilgili Jin Lixin (2016) bu tür cümlelerin Çince geçerli olabileceğini fakat “的-de” hiyerogrifinin cümle sonunda yer alması ile ilgi zamiri fonksiyonunu kaybettiği sonucunu ortaya çıkartmıştır. Çalışmamız bu görüşe katılmak ile birlikte, Çince ilgi zamirinin isimlerden önce yer aldığı ve bu tür ifade cümlelerinde fiilleri sonda olan “OV” yapıları diller ile ortaklık gösterdiği sonucuna ulaşmaktadır.

4. Fiilleri Sonda Olan Diller (OV): İsim + Çoğul eki

Fiilleri Önde Olan Diller (VO): Çoğul eki + İsim

Günümüze değin yapılmış olan çalışmalar ışığında dillerin çoğulluk kavramını isimlere getirilen ekler ve bağımsız olan sözcükler olmak üzere iki farklı şekilde belirttiği bilinen bir gerçektir. Çince de isimlerin çoğul hallerini belirtmek için “们-men” karakteri kullanılmaktadır. “们-men” karakteri Türkçedeki “-lar/-ler” eki ile aynı şekilde isimlerin sonlarına eklenerek kullanılmasına karşın kullanımda dikkat edilmesi gereken unsurlar mevcuttur. Aşağıda “们-men” çoğul ekini ayrıntılı bir şekilde inceleyeceğiz.

4. a. 朋友们。	b. *们朋友。
“Arkadaşlar”	“*larArkadaş”
(N + PL)	(PL + N)
c. 医生们。	d. *们医生。
“Doktorlar”	“*larDoktor”
(N + PL)	(PL + N)
e. *书们。	f. *们书。
“Kitaplar”	“*larKitap”
(N + PL)	(PL + N)

Yukarıdaki örneklerde görüldüğü üzere Çincenin çoğul eki “们-men” tipolojik açıdan Türkçe çoğul eki “-lar/-ler” ile aynı sıralamayı kullanmaktadır. Ancak, (4e) örneğinde Çince de kitap anlamına gelen “书-shū” karakterinin çoğul eki aldığı ifade yanlış olarak kabul edilmektedir. Bunun sebebi Çin dilindeki çoğul eki sadece kişi zamirleri (ben, sen, o vs.), aile kan bağı ilişkisi belirten isimler (amca, hala, dayı vs.) ve meslek belirten (öğretmen, doktor, işçi vs.) isimlerin sonlarına gelebilmektedir. Hayvan isimleri ve cansız diğer nesnelerin isimleri Çince de çoğul eki almayıp, çoğul halleri sayılar ve diğer dil unsurları ile belirtilmektedir.

5. Fiilleri Sonda Olan Diller (OV): İyelik eki + İsim

Fiilleri Önde Olan Diller (VO): İsim + İyelik eki

Dünya dilleri iyelik bildiren ekleri isimlerinin önlerinde olan “OV” yapıları diller ve iyelik bildiren ekleri isimlerinin sonlarında olan “VO” yapıları diller olmak üzere iki grupta incelenmektedir. Türkçe, Kırgızca, Kazakça ve Özbekçe gibi altay dillerinde isimlerin önlerinde ve sonlarında yer alan iki adet iyelik eki mevcuttur, bir tanesi sahip olana, bir diğeri ise sahip olunana eklenmektedir. Tipolojik açıdan Türkçe ile benzer olmalarına karşın Japonca ve Korecede sadece bir adet iyelik eki mevcuttur ve sahip olunanı belirten isimlerin sonlarına iyelik eki getirilmez. Çince bu açıdan Korece ve Japonca ile benzerlik göstermektedir. Aşağıda Çince iyelik eki olarak kullanılan “的-de” karakterini inceleyeceğiz.

5. a. 桌子的颜色。

“Masa-**nun** reng(-i)”

(Gen + N)

b. 孩子的衣服。

“Çocuğ-**un** elbise(-si)”

(Gen + N)

c. *车他的。

“Araba O-**nun**”

(N + Gen)

d. *衣服孩子的。

“Elbise Çocuğ-**un**”

(N + Gen)

Yukarıdaki (5a) ve (5b) örneklerinde iyelik eki “的-de”nin Çin dilinde renk “颜色-yánsè” ve elbise “衣服-yīfu” anlamlarında kullanılan isimlerin önlerinde olduğu ve isimlerin sonlarına başka bir iyelik ekinin getirilmediği açıkça görülmektedir. (5c) ve (5d) örneklerinde sahip olunanı belirtmede kullanılan isimler iyelik eklerinin önlerinde yer almaktadır. Bu sıralama Türkçe ve diğer Altay dillerinde iyeliği vurgulama açısından bazı durumlarda geçerli olabilmekte iken Çince teoride kullanılabilir görünmesine karşın Çinlilerin kullanım alışkanlıklarına, Çin dilinin yazım ve dil bilgisi kurallarına uygun olmadığından yanlış olarak değerlendirilmektedir. Çince iyelik ilişkisinin ifadesini oluşturan cümle yapıları açısından fiilleri sonda olan “OV” yapıları diller ile ortaklık göstermektedir.

6. Fiilleri Sonda Olan Diller (OV): İsim + Tanımlayıcı (Article)

Fiilleri Önde Olan Diller (VO): Tanımlayıcı (Article) + İsim

Bazı dillerde “Article” dil bilgisi açısından oldukça önemli bir konu olmasına karşın, bazı dillerde tam olarak karşılık bulamamaktadır. “Article” kelime olarak Çin dilinde “冠词-guāncí” şeklinde karşılık bulmaktadır. Temel olarak isimleri niteleyerek belirli veya belirsiz olarak tanımlamaya yardımcı olurlar. Fiilleri nesnelere önlerinde olan dillerde isimlerin önlerinde, fiilleri nesnelere sonlarında olan dillerde ise isimlerin sonlarında yer alırlar.

6. a. 我看见[一姑娘]。

“Ben gördüm [bi kız]: Ben bir kız gördüm.”

(Article + N)

b. 我看见[这姑娘]。

“Ben gördüm [bu kız(-i)]: Ben bu kız gördüm.”

(Article+ N)

c. 我知道[这一坏蛋]打碎了玻璃。

“Ben biliyorum [bu bir hergele] vurup camı kırdı: Ben bu hergele camı vurup kırdığını biliyorum.”

(Article + N)

d. 我知道[这李四]吃完了饼干。

“Ben biliyorum [bu Lisı yiyip] bitirdi bisküvileri: Ben bu Lisı'nın bisküvileri yiyip bitirdiğini biliyorum.”

(Article + N)

Çin dilbilgisinde “Article” işaret zamiri “这(zhè)” ve bir sayısı “一(yī)” ile ve bazen de her ikisinin bir arada kullanımı ile belirtilebilmektedir. “Article” Çince dil bilgisi içerisinde her ne kadar kendine has bir alan bulamamış olsada, oldukça sık kullanılmaktadır. Dikkat edilmesi gereken unsur modern Çince işaret zamiri ve sayılar doğrudan isimlerin önlerine getirilip kullanılamamaktadır. Bir işaret zamirinin veya bir sayının ismi niteleyebilmesi için Çince isimleri tür ve özellik açısından niteleyen, ayıran niteleyici sözcükler “量词-liàngcí (measure word)” kullanılmalıdır. İşlevleri bakımından Türkçedeki adet, tane sözcükleri ile benzer olmasına karşın, dilimizde tam olarak karşılığı yoktur. Çince bu

sözcükler isimlerin belirtilmediği durumlarda dahi isimlerin yapısında bulunan içerik ve nitelik özellikleri açısından kesin bir bilgi verebilmektedir. Çince “Article” fiilleri önde olan diller ile aynı şekilde isimlerin önlerinde yer alır, cümle içerisinde belirtme durumunun işaret zamiri ve sayılar tarafından üstlenilmesi işaret zamirleri ve sayılar ile aynı yeri kullanmasına sebep olmuştur.

7. Fiilleri Sonda Olan Diller (OV): Fiil + İstek Fiili

Fiilleri Önde Olan Diller (VO): İstek Fiili + Fiil

Dünya dillerinde istek bildiren bir fiil ile hareket, eylem ve bir durum bildiren diğer bir fiil bir arada tek bir cümle oluşturuyor ise, kullanılan sıralamanın fiilleri önde olan dillerde istek belirten fiillerin diğer fiillerden önce, fiilleri sonda olan dillerde ise istek bildiren fiillerin diğer fiillerin sonlarına gelerek kurallı bir şekilde gerçekleştiği gözlemlenmiştir.

7. a. 我希望去北京。

“Ben **istiyorum** gitmek Pekin(-e)”

(Want + V)

c. 我希望去游泳。

“Ben **istiyorum** gitmek yüzme(-ye)”

(Want + V)

b. *我去希望北京。

“*Ben gitmek istiyorum Pekin(-e)”

(V + Want)

d. *我北京去希望。

“*Ben Pekin(-e) gitmek istiyorum”

(V + Want)

(7a) ve (7c) örneklerinde istek fiili “希望-xīwàng”, gitmek anlamına karşılık gelen fiil “去-qù” den önce kullanılmıştır. Bu Çince için oldukça doğal bir sıralamadır. Diğer (7b) ve (7d) örneklerine baktığımızda gitmek fiilinin istek belirten fiilin önünde yer aldığını görmekteyiz, bu yapı sıralama açısından Çin dil bilgisi ve Çinlilerin bu tür ifade cümlelerini kullanımlarındaki alışkanlıklara uygun olmadığından yanlış olarak kabul edilmektedir. Çince istek fiili ve diğer bir fiilin bir arada oluşturduğu ifade cümlelerinde fiilleri önde olan “VO” yapıları diller ile ortaklık göstermektedir.

8. Fiilleri Sonda Olan Diller (OV): Fiil + Olumsuzluk eki

Fiilleri Önde Olan Diller (VO): Olumsuzluk eki + Fiil

Dillerde fiillerin olumsuzluk durumlarının belirtilmesinde farklı yolların izlendiği görülmüştür. Bazı dillerde fiiller getirilen ekler ile olumsuz hale getirilir, bazı dillerde ise fiiller ek almaz doğrudan olumsuz anlamı içeren sözcükler yardımı ile olumsuzluk anlamı kazanırlar. Bazı dillerde olumsuzluk anlamı oluşturan yardımcı fiillerin kullanıldığı bilinen bir gerçektir. Dil tipolojisi kullanılan dil bilgisi öğeleri arasındaki farklılıklar ve ortaklıkların dışında tüm dillere hitap edebilen kural ve ortaklıkları arayarak ortaya çıkartma vizyonu taşıyan bir daldır. Çin dilinde fiillerde doğrudan olumsuzluk belirtmek için kullanılan karakterler “没-méi, 无-wú/不-bù/不了-bùliǎo” dilimizdeki “yok, değil” sözcüklerine karşılık gelmektedir. Bunların dışında“否-fǒu/非-fēi” karakterleride mevcuttur, fakat kullanım açısından fiilleri doğrudan olumsuzlaştıramamakta olmalarının yanı sıra, sıralama açısından diğer karakterler ile aynı yeri kullanmaktadırlar.

8. a. 他不吃。

“O yemiyor.”

(Neg + V)

b. 他吃不了。

“O yiyemiyor.”

(V + Neg)

c. 他没吃。

“O yemedi.”

(Neg + V)

(8a) ve (8c) örneklerinde fiillere olumsuzluk anlamı kazandıran “不-bù” ve “没-méi” sözcükleri yemek anlamına gelen “吃-chī” fiilinin önünde yer alırken, (8b) örneğinde “吃-chī” fiilinin sonunda yer almıştır. Olumsuzluk eki görevi gören “不-bù” ve “不了-bùliǎo” tamamen aynı köklere sahiptir, “不了-bùliǎo” genelde anlam olarak bir eylemin yapılmasının istenmesine karşı belirli engel ve sebeplerden ötürü yapılamaması, engelleyici unsurların olması durumunda kullanılmaktadır. Fiillerin sonlarında yer alabilme sebebi, yardımcı fiil niteliği taşıyan “了-liǎo” karakteri ile birlikte kullanmasından kaynaklanmaktadır. “了-liǎo” karakteri geçmiş zaman eki olarak kullanılan “了-le” karakterinden türemiş olduğundan onunla aynı sıralamayı kullanarak fiil sonlarında yer almaktadır.

Türkçede fiillere getirilen “-e/a bilmek” eki ile aynı özelliğe sahiptir. Açıkça görülüyorki Çincece olumsuzluk ekleri yalnız başlarına kullanıldığında fiillerin önlerinde, VO dilleri ile aynı sıralamayı kullanırken, “了- liǎo” eki ile birlikte kullanıldığında fiillerin sonlarında yer alarak OV diller ile aynı sıralamayı kullanmaktadır.

9. Fiilleri Sonda Olan Diller (OV): Cümle + Bağlantı Zarfı

Fiilleri Önde Olan Diller (VO): Bağlantı Zarfı + Cümle

Bağlantı zarfları (Correlative Adverb), bağlaçlar ile benzerlik gösteren ancak bağlaçlar gibi doğrudan bağlantı fonksiyonu üslenemeyen zarflardır. Diğer zarflar gibi fiillerin önlerine gelerek niteleyebilen, önceki cümleleri ancak şart, koşul ve zaman gibi anlam ilişkileri ile sonraki cümlelere bağlayabilen zarf türleridir. Bağlantı zarflarının anlam ilişkileri kurabilme fonksiyonları dışında, farklı ifadeler arasında geçiş sağlama fonksiyonları da mevcuttur. Bağlaçlar ile en önemli farkları ise bağlaçlar cümlelerde anlam ilişkisi oluşturmadanda bağlantı kurabilirken, bağlantı zarfları ancak anlam ilişkisi şartı yerine getirildiğinde bağlantı durumunun oluşmasına izin vermektedir. Çin dilinde “只要(zhǐyào)+VP+就(jiù)+VP” ve “只有(zhǐyǒu)+VP+才(cái)+VP” en sık kullanılan bağlaç zarfı kalıplarındandır. 只要(zhǐyào) ve 就(jiù), 只有(zhǐyǒu) ve 才(cái)” cümlelerde eşli olarak kullanılmaktadır. (就(jiù) karakteri burada anlam olarak bir eylemin bir önceki eylemden hemen sonra çabucak gerçekleştiğini belirtir iken, 就(cái) bir eylemin gerçekleşmesinin diğer eylemin gerçekleşebilme koşullarına bağlı olduğunu veya bir önceki eylemden daha geç gerçekleştiğini belirtmek için kullanılır. Her iki karakterin 只要(zhǐyào) ve 只要(zhǐyǒu) ile farklı kullanım şekilleri mevcuttur.)

9. a. 只要我们勤学苦练，善于思考，就能取得成功。

“Çok çalıştığımız ve düşündüğümüz sürece başarıya ulaşabiliriz.”

(Bağlantı Zarfı + Cümle)

b. 我们勤学苦练，*善于思考只要，*能取得成功就。

“Çok çalıştığımız ve düşündüğümüz sürece başarıya ulaşabiliriz.”

(Cümle + Bağlantı Zarfı)

(9a) örneğinde bağlantı zarfları cümlelerin önlerinde yer alırken, (9b) örneğinde bağlantı zarfları cümle sonlarında yer almaktadır. Dillerde bağlantı zarfları cümlelerin başlarında ya da cümlelerin sonlarında yer alabilmektedir. Bağlantı zarfları cümle sonlarında yer alan ifade biçimi Çin diline aykırı olduğundan ötürü yukarıda “*” işareti ile belirtilmiştir. Çince bu açıdan “Bağlantı Zarfı + Cümle” sıralamasını kullanarak tipolojik açıdan fiilleri önde olan “VO” yapıları diller ile ortaklık sergilemektedir.

10. Fiilleri Sonda Olan Diller (OV): Fiil + Zaman Belirten Yardımcı Fiil

Fiilleri Önde Olan Diller (VO): Zaman Belirten Yardımcı Fiil + Fiil

Çin dilinde fiillerde eylem zamanını belirtmede kullanılan ögeler “着(zhe), 了(le), 过(guò)” yardımcı fiil özelliği taşımamakla beraber cümlelerde her zaman fiillerin sonlarına eklenerek kullanılmaktadır. Dillerde zaman belirten yardımcı fiillerin yerleri fiilleri önde olan dillerde fiillerin önlerinde yer alırken, fiilleri sonda olan dillerde fiillerin sonlarında yer almaktadır. Çince zaman belirten yardımcı fiil bulunmadığından bu kalıp doğrudan göz ardı edilecektir. Fiillerde zaman belirtmede kullanılan diğer ögelerin kullanımı ile ilgili örnekler, aşağıda evrensellik göstermeyen kalıplar kısmında ayrıntılı bir biçimde incelenecektir.

11. Fiilleri Sonda Olan Diller (OV): Doğrulayıcı Fiil (Predicative) + İmek Fiili (Copula)

Fiilleri Önde Olan Diller (VO): İmek Fiili (Copula) + Doğrulayıcı Fiil (Predicative)

Tanımlayıcı fiil (Yüklem) Çince “述谓(shùwèi)” olarak belirtilmektedir. Tanımlayıcı fiiller bir eylemin ana unsurunu belirtmek ile birlikte bir eylemi doğrular nitelikte sıfatlar ile benzer bir görev üslenerek imek fiilin tasdikleme işlemini gerçekleştirmesine olanak sağlamaktadır. Dillerde imek fiilleri tam olmayan yüklem ilişkisi oluşturan yardımcı fiillere verilen isimdir. Çince imek fiili işlevinin kelime anlamı açısından “系动词(xìdòngcí)” olarak karşılık bulmaktadır. İmek fiilleri çoğunlukla anlamda bütünlük yaratacak isim, sıfat ve fiiller ile birlikte kullanılır. Bazen zamir, zarf ve isim özelliği taşıyan fiiller ile birlikte kullanım şekilleride görülebilmektedir. Türkçede “dir” imek fiillerine verilebilecek en uygun örneklerdir. Çin dilinde imek fiili olmadığından bu kalıp doğrudan göz ardı edilecektir.

12. Fiilleri Sonda Olan Diller (OV): Ekli Cümle+ Fiil

Fiilleri Önde Olan Diller (VO): Fiil + Ekli Cümle

Burada ifade edilen ekli cümle ön ek (Preposition) veya son ek (Postposition) olarak oluşan ifade cümlelerine işaret etmektedir. Dillerde fiilleri önde olan “VO” yapıları diller ön ek alırken, fiilleri sonda olan “OV” yapıları diller ise son ek almaktadır. Tipolojide “Preposition” ve “Postposition” fonksiyonları yönünden ek alan cümle, edat ya da edatlı cümle (adposition) olarak sınıflandırılabilir. Fiilleri önde olan diller “V + adposition”, fiilleri sonda olan diller “adposition + V” olmak üzere iki farklı sıralamaya sahiptir. Aşağıda Çin dili'nin tipolojik açıdan nasıl bir yönelim sergilediği örnekler ile verilmiştir.

12. a. [桌子上] 占满了书。

[Masa+ **Postposition**] kitaplar kaplandı.

“Masa **üstü** kitaplar(**la**) kaplandı.”

(Ekli Cümle + Fiil)

b. 孩子们站 [在 [舞台上]上]。

Çocuklar duruyor + [**Preposition** + sahne] + **Postposition**]

“Çocuklar sahne**de** duruyor.”

(Fiil + Ekli Cümle)

(12a) örneğinde masa anlamına gelen isim “桌子(zhuōzi)” son ek “(shàng)” ile birlikte kaplamak/dolmak anlamında kullanılan “占(zhàn)” fiilinin önünde yer alarak tipolojik açıdan fiilleri sonda olan “OV” yapıları diller ile aynı sıralamayı kullanmıştır. Bu örnekte fiilin ekten önce gelmesi gibi bir durum söz konusu değildir. Ancak, Çin dilinde ön eklerin kullanımında oldukça yaygındır. (12b) örneğinde okunmuş ve tonlama olarak kaplamak anlamına gelen fiil ile aynı olan, durmak anlamındaki “站(zhàn)” fiili ek alan cümlenin önünde yer alarak fiilleri önde olan “VO” yapıları diller ile aynı sıralamayı kullanmıştır. Çince fiil ve ekli cümle sıralaması bakımından hem “VO” hem de “OV” dillerin sıralama özelliklerine sahiptir. Bunun en temel özelliklerinden birisi dillerde eklerin türediği kaynakların birbirinden farklı olması gösterilebilmektedir. Bazı dillerde ekler isimler, sıfatlar veya zamirlerden türetilmiş iken, bazı dillerde fiillerden türetilmiştir.

13. Fiilleri Sonda Olan Diller (OV): İsim Cümlesi + Ek

Fiilleri Önde Olan Diller (VO): Ek + İsim Cümlesi

Diller basitçe ön ek alan diller ve son ek alan diller olarak iki sınıfa ayrılabilir. Bir dilin tipolojik açıdan nasıl bir sıralamaya sahip olduğunu anlamının en kolay yöntemlerinden bir tanesi o dilde ek alan ismin ekin önünde mi, yoksa ekin sonunda mı yer aldığına bakılmasıdır. Aşağıda Çincedeki durumu örnekler ile birlikte inceleyeceğiz.

13. a[在]家。

[**Preposition**] + Ev

“Evde.”

(Ek + İsim Cümlesi)

b. 家[里]。

Ev + [**Postposition**]

“Evde(içerisinde).”

(İsim Cümlesi + Ek)

c. [在]家[里]。

[**Preposition**] + Ev + [**Postposition**]

“Evde(içerisinde).”

(Ek + İsim Cümlesi + Ek)

Yukarıda Çincede ön ek ve son eklerin bir arada kullanıldığı net bir şekilde görülebilmektedir. Bu durum günümüze değin bilinen ve incelenmiş olan dillerde çok görülmeyen bir özellik olması ile birlikte fiilleri önde olan “VO” yapıları dil olarak kabul görmüş diller arasında sadece Çin dilinde mevcut olan bir özellik olarak kabul görmektedir. (13a) örneği “VO” yapıları dillerin özelliğine uygun bir biçimde ön ek kullanmakta, isim ekten sonra gelmekte, (13b) örneğinde ek isimden sonra gelerek “OV” yapıları dillere uygun bir sıralama kullanırken, (13c) örneğinde ise isim hem ön ek, hem de son ek olarak her iki tip dil grubunun tipolojik özelliğini birlikte sergilemektedir. Buda gösteriyor ki, Çince tipik bir “VO” yapıları dil değildir. Fiili önde olan ve fiili sonda olan dillerin her ikisine birden hitap edebilmektedir.

14. Fiilleri Sonda Olan Diller (OV): Cümle + Tamamlayıcı (Complementizer)

Fiilleri Önde Olan Diller (VO): Tamamlayıcı (Complementizer) + Cümle

Tamamlayıcılara geleneksel dil bilimi sistemleri içerisinde bağlaç olarakda değinilmektedir. Görev bakımından bağlaçlara benzer şekilde ön cümleyi yan cümleye bağlayan ve başlarına ya da sonlarına geldikleri cümle ile yan cümlenin nesnesi veya öznesi konumuna gelen tamamlama niteliğine sahip olan işaretçiler olarak adlandırılmaktadır. Çince tamamlayıcılar, cümleleri işaretleyen kelimeler “标句词(biāojùcí)” ya da cümleleri işaretleyen semboller “标句符(biāojùfú)” olmak üzere iki farklı şekilde tanımlanabilmektedir. Çince dil bilgisi içerisinde tamlayıcılara özgü bir yer verilmemiş olsa da, günlük yaşamda farklı anlam ve fonksiyonlara sahip olan karakterlerin bir araya getirilmesi ile, gerek anlam gerekse işlev açısından Çin dilinde tamlayıcıların var olduğu red edilemeyecek bir gerçek olarak karşımıza çıkmaktadır.

14. a. 老师知道 [这个米苏特吃完了饼干]。

Hoca biliyor [**bu** mesut yedi bisküviyi].

“Hoca bu mesutun bisküviyi yiyip bitirdiğini biliyor.”

(Tamamlayıcı + Cümle)

b. 你知道[我这个(人)喜欢吃食堂]。

Sen biliyorsun [ben **bu** (insan) hoşlandığımı yemekten yemekhanede].

“Sen benim yemekhanede yemekten hoşlandığımı biliyorsun.”

(Tamamlayıcı + Cümle)

Çince tamamlayıcılar adı altında belli başlı bir dil bilgisi alanının bulunmamasına rağmen işlevleri açısından tamamlayıcılar ile aynı niteliği taşıyan ve cümlelerde tamamlayıcı görevi üslenen öğeler ile bu tür ifadelerin kullanımı oldukça fazladır. (14a) ve (14b) örneklerinde açıkça görülüyor ki Çince tamamlayıcı görevini gerçekleştiren işaret zamiri “这(zhè)” İngilizcede sık kullanılan tamamlayıcı “that” ile tamamen aynı sıralamayı kullanmaktadır.

15. Fiilleri Sonda Olan Diller (OV): Cümle + Soru sözcüğü (Question particle)

Fiilleri Önde Olan Diller (VO): Soru sözcüğü (Question particle) + Cümle

Dillerde soru eklerinin kullanımı kurallı bir biçimde gerçekleşmektedir. Fiilleri önde olan dillerde soru ekleri önde, fiilleri sonda olan dillerde ise, soru ekleri düzenli bir biçimde sonda yer almaktadır. Zamir niteliği taşıyan ve kendi başlarına soru sormak için kullanılabilen kim? neresi? nasıl? ne? “谁(sheí)? 哪儿(nǎ`er)? 怎么(zěnmě)? 什么(shénme)?” gibi soru unsurlarının soru ekleri ile karıştırılmaması gerekmektedir. Zamir niteliği taşıyan soru unsurları çoğunlukla kişi zamirleri ile aynı sıralamayı kullanmaktadır, tipolojik açıdan dillerdeki farkların tespit edilmesinde fayda sağlamayacaktır. Aşağıda Çince soru eki niteliği taşıyan “吗(ma)” karakterini örnekler ile inceleyeceğiz.

15. a. 你去吗?

“Sen gidecek misin?”

(Cümle + Soru sözcüğü)

b. 他来了吗?

“O geldi mi?”

(Cümle + Soru sözcüğü)

Yukarıdaki örneklerde görüldüğü üzere Çince soru sözcüğü Türkçe gibi fiilleri sonda olan sola yönelimli diller ile aynı sıralamayı kullanmaktadır. Çince zamir niteliği taşımayan soru sözcüklerinin cümle başında yer alması söz konusu değildir.

16. Fiilleri Sonda Olan Diller (OV): Kişi adı + Meslek adı

Fiilleri Önde Olan Diller (VO): Meslek adı + Kişi adı

Dillerde toplumsal rolleri belirtmek için kullanılan mesleki isimler ve kişileri belirtmek için kullanılan isimlerin sıralamaları kurallı bir biçimde gerçekleşmektedir. Fiilleri önde olan dillerde toplumsal rolü belirten mesleki isimler önde, kişi adları sonda, fiilleri sonda olan dillerde ise yaygın olarak tam tersi şeklindeki sıralama kullanılmaktadır.

16. a. 金老师

“**Jin** Hoca”

(Kişi adı + Meslek adı)

b. 李师傅

“**Li** Usta”

(Kişi adı + Meslek adı)

c. 洛克曼医生

“**Lokman** Hekim”

(Kişi adı + Meslek adı)

(16a), (16b) ve (16c) örneklerinde görüldüğü üzere Çince de kişi isimleri fiilleri sonda olan diller ile benzer şekilde toplumsal rolü belirten isimlerin öncesinde yer almaktadır. Bu açıdan Çince fiilleri önde olan “VO” yapıları dillerden oldukça farklıdır.

17. Fiilleri Sonda Olan Diller (OV): Kişi adı + Yakınlık belirten isim

Fiilleri Önde Olan Diller (VO): Yakınlık belirten isim + Kişi adı

Dillerde “N+N” isim ve isimden oluşan hitap cümlelerinde toplumsal rolü belirten meslek, yakınlık ilişkisi ve toplumsal seviye belirten beyefendi, hanımefendi gibi nezaket içeren isimlerin kişi adları ile olan sıralamalarının fiilleri önde olan “VO” ve fiilleri sonda olan “OV” yapıları dillerde kurallı olarak bir birlerine tamamen zıt bir şekilde kullanıldığını ortaya çıkartmıştır. Bu tür ifade cümlelerinde Çince Tipolojik açıdan fiilleri sonda olan diller ile aynı sıralamayı kullanmaktadır.

17. a. 金叔叔

“**Jin** Amca”

(Kişi adı + Kan bağı (Yakınlık) belirten isim)

b. 丽阿姨

“**Li** Teyze”

(Kişi adı + Meslek adı)

c. 穆斯塔法哥哥

“**Mustafa** Abi”

(Kişi adı + Meslek adı)

Yukarıdaki örneklerde görüldüğü üzere koyu renk ile belirtilen kişi isimleri, yakınlık (akraba) ilişkileri belirten isimlerden önce gelerek fiilleri sonda olan “OV” yapıları diller ile aynı sıralamayı kullanmıştır. Çince de kişi isimlerinin toplumsal rolü belirten isimlerden sonra gelebilmesi olası değildir.

18. Fiilleri Sonda Olan Diller (OV): Kişi adı + Nezaket belirten isim

Fiilleri Önde Olan Diller (VO): Nezaket belirten isim + Kişi adı

Dillerde nezaket belirten isimler, mesleki isimler ve kan bağı belirten isimlerin kişi isimleri ile dillerin tipolojik yapısına uygun bir biçimde sıralanması dillerdeki fiillerin konumları ile ilişkilendirilebilmektedir. Gerek eski, gerekse modern dil bilimi içerisinde yapılan incelemelerde fiiller her zaman en temel dayanak olmuştur. Buda gösteriyorki dillerde toplumsal rollerin ifadesi fiillerin konumları ile doğrudan ilişkilidir. Eğer bir dilde fiiller nesnelere önlerinde yer alıyor ise, o dilde toplumsal rolü belirten kanbağı (yakınlık) isimleri, meslek isimleri, ve cinsiyede uygun olarak kullanılan nezaket (seviye) belirten isimler aynı şekilde kişi isimlerinden önce yer almaktadır. Eğer bir dilde fiiller nesnelere sonrasında yer alıyor ise, o dilde sıralama tamamen ters bir şekilde gerçekleşir

18. a. 米苏特先生

“Mesut Bey”

(Kişi adı + Nezaket belirten isim)

b. 塞尔玛女士

“Selma Hanım”

(Kişi adı + Meslek adı)

(18a) ve (18b) örneklerinde koyu bir şekilde belirtilen cinsiyete has nezaket (toplumsal seviye) belirten isimler beyefendi “先生(xiānsheng)” ve hanımefendi “女士(nǚshì)”, kişi isimleri “米苏特(mǐsūtè)” ve “塞尔玛(sāiěrmǎ)”dan sonra gelmektedir. Çince de beyefendi, hanımefendi şeklinde cinsiyete uygun olarak kullanılan nezaket isimleri fiilleri sonda olan “OV” yapıları diller ile aynı şekilde kişi isimlerinden sonra gelmektedir.

19. Fiilleri Sonda Olan Diller (OV): Zaman belirten isim + Zamanı sınırlayan öge (isim)

Fiilleri Önde Olan Diller (VO): Zamanı sınırlayan öge (isim) + Zaman belirten isim

Dillerde ay, yıl, hafta gibi zaman belirten isimler ve bu isimleri tamlayarak belirtilen zamanlara somut bir sınırlama getirme rolü oynayan niteleyici isimimsi ögeler arasındaki sıralama tipolojik açıdan kurallı bir şekilde gerçekleşmektedir. Yapılan çalışmalarda fiilleri nesnelere önlerinde yer alan dillerde zaman belirten isimlerin zamanlara sınırlama getiren ögelerden sonra geldiği ortaya çıkartılmıştır. Fiilleri nesnelere sonrasında yer alan dillerde ise sıralama tamamen ters bir şekilde gerçekleşmektedir.

19a.	年初(niánchū)	ç.	月初(yuèchū)	f.	周初/本周初
	“Yıl + başı”		“Ay + başı”		(zhōuchū/ bēnzhōuchū)
					“Hafta + başı”
b.	年中(niánzhōng)	d.	月中/本月中旬	g.	周中/本周中旬
	“Yıl + ortası”		旬(yuèzhōn/		(zhōuzhōng/
					bēnzhōuzhōngxún)
					“Hafta + ortası”
c.	年末(niánmò)	e.	月末(yuèmò)	h.	周末(zhōumò)
	年终(niánzhōng)		月终		“Hafta + sonu”
	年底(niándǐ)		(yuèzhōng)		
	“Yıl + sonu”		月底(yuèdǐ)		
			“Ay + sonu”		

(19) örneğinde görüldüğü üzere Çince'de yıl, ay, hafta gibi zaman belirten isimler Türkçe gibi fiilleri sonda olan diller ile aynı şekilde belirtilen zamanlara somut bir sınırlama getiren isimimsi ögelerden önce gelmiştir. Bu sıralama fiilleri önde olan “VO” yapıları dillerde tamamen ters bir şekilde gerçekleşmektedir. Ancak, İngilizce ve Almancada istisnâli durumların söz konusu olduğunda göz ardı edilmemektedir. Almanca ve İngilizcede “Yıl sonu” ve “Hafta sonu” ifadelerinin fiilleri sonda olan dillere uygun olan kullanım biçimleri de mevcuttur. İngilizce ve Almancanın fiilleri sonda olan “OV” sıralamalı dil iken fiilleri önde olan “VO” sıralamalı dil olarak evrimleşmesi bu dillerin bazı ifade biçimlerini önceki kullanım şekilleri doğrultusunda sürdürebilmesine veya hali hazırda eski kullanım biçimlerini barındırmasına olanak sağlamaktadır. Bu sebeple İngilizcede “Weekend” ile “the end of the week” şeklindeki iki farklı sıralamanın bir arada kullanımı mevcuttur.

20. Fiilleri Sonda Olan Diller (OV): Nitelik belirten isim + isim (doğrudan niteleme)

Fiilleri Önde Olan Diller (VO): Nitelik belirten isim + isim (doğrudan niteleme)

İsim + Ek + Nitelik belirten isim (dolaylı olarak niteleme)

Yapılan çalışmalar gösteriyor ki, eğer bir dilde nitelik belirten bir isim nesneyi belirten isimden önce geliyor ise nesneyi belirten isim eksiz bir biçimde doğrudan nitelenerek fiillere eş bir konuma gelir ve yüklem görevi üstlenir. Eğer bir dilde, niteleme durumu oluşturan isim, nesneyi belirten isimleri ek alarak dolaylı bir biçimde niteliyor ise, bu tür dillerde nesneyi belirten isimler her zaman niteleme durumu oluşturan isimlerden önce gelmektedir. Fiilleri sonda olan “OV” sıralamalı dillerde niteleme durumu oluşturan isimler her zaman nesnelere belirten isimlerden önce yer almaktadır. Fiilleri önde olan “VO” sıralamalı dillerde bu durum doğrudan niteleme ve dolaylı nitelemeye bağlı olmak üzere iki farklı şekilde gerçekleşmektedir. Fiilleri önde olan dillerden Almanca, İngilizce ve Rusçada niteleme oluşturan isimler nesne isimlerini doğrudan niteleyerek fiilleri sonda olan diller ile aynı olan “niteleyici isim + nesne adı” şeklindeki sıralama biçimlerini kullanırlar. İtalyanca, Fransızca, İspanyolca gibi fiili önde olan diğer diller ise, nitelenen isim ile niteleme durumu oluşturan isimler arasında ek alarak “nesne adı + ek + niteleyici isim” sıralaması ile niteleme durumu oluşturmaları. Dillerin fiil konumlarına bakıldığında, fiillerin konumları ile nesne belirten isimlerin nitelenme ile yüklem konumuna gelme durumları sonucunda “VO” sıralamasına sahip olan dillerde nesne belirten isimlerin niteleme durumu oluşturan isimlerin önlerinde yer almasının daha doğal olduğu net bir şekilde bilinmektedir. Çince bu açıdan fiilleri sonda olan diller ile aynı sıralamaya sahiptir.

20a. 金戒指(jīnjièzhǐ)

“**Altın** + Yüzük”

b. 铁勺(tiěsháo)

“**Metal** + Kaşık”

c. 玻璃杯(bōlibēi)

“**Cam** + Bardak”

ç. 塑料袋(sùliàodài)

“**Plastik** + Torba”

d. 橄榄油(gǎnlǎnyóu)

“**Zeytin** + Yağı”

e. 皮鞋(píxié)

“**Deri** + Ayakkabı”

f. 丝绸衬(sīchóuchènshān)

“**İpek** + Gömlek”

g. 公交站(gōngjiāozhàn)

“**Otobüs** + Durağı”

Yukarıdaki örneklerde görüldüğü üzere Çin dilinde niteleme görevi üstlenen isimler hiç bir ek almaksızın niteleme durumu oluşturulacak olan isimlerin önlerinde yer alarak, Türkçe gibi fiilleri sonda olan diller ile aynı sıralamayı kullanarak niteleme işlemlerini gerçekleştirmektedir. Çince nesne ismi belirten isimlerin niteleme durumu gerçekleştiren isimlerin önünde yer almaları olası değildir. Bu açıdan Çince şüphesiz fiili sonda olan dillere uygun bir yönelim sergilemiştir.

EVRENSELLİK TAŞIMAYAN KALIPLAR

Dillerin sağ veya sola yönelimi ile doğrudan ilişkili olmayan ancak dillerin tanınması ve karakteristik özelliklerinin daha iyi anlaşılabilmesi için kullanılacak 7 adet kalıp daha mevcuttur. Bunlar; işaret zamiri ve isim, sayı ve isim, sıfat ve isim, miktar zarfı ve sıfat, olumsuzluk ifadesi belirten kelime (öge) ve cümle, zaman belirten kelime ve fiil, zaman belirten ek (öge) ve fiillerin sıralamalarıdır. Bu 7 adet kalıp bir dilin fiillerinin nesnelere önünde olması ya da nesnelere sonda olması ile doğrudan ilişkilendirilemediği için sadece bilinen (ana) dil ile öğrenilen (amaç) dil arasındaki benzerliklerin ve farklılıkların ortaya konulması açısından yarar sağlamaktadır.

EVRENSELLİK TAŞIMAYAN KALIPLAR DOĞRULTUSUNDA ÇİNCENİN İNCELENMESİ

21. İşaret Zamiri ve İsim

Dillerde belirtme özelliği taşıyan ögeler zamir olarak cümle baş ve sonlarına getirilebilen ögeler ya da isim önlerine veya sonlarına getirilen ekler şeklinde olabilmektedir. Gude dilinde işaret zamiri yoktur, bunun yerine ekler kullanılır. Örneğin, “Zama-na: Bu sebze” ifadesinde “na” bu görevi yerine getiren öge olarak isimlerin sonlarına eklenmektedir. Fiilleri önde olan ve sonda olan bazı dillerde işaret görevini üstlenen ögeler isimlerin önlerinde iken, bazılarında ise isimlerin sonlarında yer almaktadır. Çince dil bilgisi içerisinde, işaret zamiri olarak nitelendirilmesinin uygun olması nedeni ile çalışmamızda işaret zamiri olarak yer almıştır. Ancak, kelime anlamı açısından incelendiğinde “指示词 (zhǐshìcí)” işaret eden sözcük veya belirtici sözcük şeklindeki tercüme daha doğru olacaktır. Çince işaret zamiri her zaman dilimizde nitelik belirtmede kullanılan ve ögelerin yapısal özelliklerine göre değişim gösteren ölçü (quantifier) birimleri+sayı ya da yardımcı fiil niteliği taşıyan “是(shì)” hiyeroklifi ile birlikte kullanılır.

21a. 这是我的哥哥。

“**Bu** benim abim”

(İşaret Zamiri + İsim)

b. *我的哥哥这是。

“Benim abim **bu**.”

(İsim + İşaret Zamiri)

c. 那件衣服。

“**Şu** elbise.”

(İşaret Zamiri + İsim)

ç. *衣服那件。

“Elbise **şu**.”

(İsim + İşaret Zamiri)

Çincede yakını belirtmek için kullanılan işaret zamiri “这(zhè)” ve uzağı ya da göz önünde olmayanı belirtmek için kullanılan işaret zamiri “那(nà)” her zaman isimlerin önlerinde yer almaktadır. İşaret zamiri ile nesne arasında fiil yer aldığı taktirde işaret zamiri cümle sonunda nesneden sonra yer alabilmektedir. Örneğin: “我的车是这辆(wǒdechēshìzhèliàng)” Bu cümlede işaret zamiri cümle sonunda yer almıştır, ancak araba anlamına gelen karakter “车(chē)” ile işaret zamiri “这辆(zhèliàng)” yardımcı fiil “是(shì)” tarafından ayrılmıştır ve işaret zamiri fiilden sonra geldiği için, arabanın niteliğini belirtme görevi olan sözcük “辆(liàng)” belirtme görevini üstlenememiştir, fiil tek başına belirtme işlemini yerine getirdiğinden işaret zamiri ve ölçü sözcüğü cümleye sadece vurgu kazandırmıştır ve yüklem oluşturmuştur.

22 . Sayı ve İsim

Dillerde isim ve sayıların cümlelerdeki sıralamalarına bakılarak tipolojik açıdan bir sonuca ulaşmak oldukça güçtür. Bunun sebebi bazı tip dillerde isim ve sayıların sıralaması sabit bir şekilde gerçekleşirken, bazı dillerde oldukça değişken bir şekildedir. Bir diğer etken ise sayıların isim önlerinde ve isim sonlarında olması bazı tip dillerde anlamada etki etmektedir. Fakat yinede, fiilleri nesnelere önlerinde olan ve fiilleri nesnelere sonlarında olan dillerde sıralama açısından en çok görülen kullanım biçimi “Num+N (Sayı + İsim)” şeklindedir. Lu Bingfu, Jin Lixin (2015: 108) bazı dillerde bu sıralamanın sayı bildiren sözcük türü ile ilişkili olduğunu belirtmiştir. Örneğin: Gude dilinde asıl sayılar isimlerin önlerinde yer alırken, sıra sayıları sadece isimlerin sonlarında yer alabilmektedir. Bazı dillerde ise sayılar önde ve sonda yer alabilmekte, ancak anlam değişmekte örneğin: Nias dilinde, eğer sayılar isimlerin önlerinde yer alırlarsa ifadenin belirtisiz, isimlerin sonlarında yer alırlarsa ifadelerin belirtili olduğu ileri sürülmektedir. Çince de sayılar isimlerin önlerinde ve sonlarında yer alabilmektedir.

22a. 他有宝马三辆。

“O var BMW üç tane: Onun üç BMW`si var”

(İsim + Sayı)

b. 他有三辆宝马。

“O var üç BMW: Onun üç tane BMW`si var.”

(Sayı + İsim)

(22a) örneğinde araba markası BMW “宝马(bǎomǎ)” üç sayısını belirtmek için kullanılan karakter “三(sān)” ve sadece ulaşım araçları için kullanılan nitelik bildiren ölçü sözcüğü “辆(liàng)”dan önce yer alırken, (22b) örneğinde sıralama tamamen ters şekildedir. Çin dilinde her iki sıralama şeklide geçerlidir. Fakat, sayıların isimlerin önlerinde yer aldığı sıralama daha fazla kullanıma sahiptir.

23. Miktar Zarfı ve Sıfat

Çin dilinde miktar zarfları sıfatların önlerinde ve sonlarında yer alabilmektedir. Fakat, kullanım şekilleri açısından farklılıklar mevcuttur.

23a. 好得很。

“İyi+de+çok: Çok iyi.”

(Sıfat + ek + Miktar Zarfı)

b.很好。

“Çok iyi”

(Miktar Zarfı + Sıfat)

(23a) örneğinde zarf isimden sonra yer alırken, (23b) örneğinde isimden önce yer almaktadır. Örnekler arasında anlam olarak farklılık görünmesede, cümle yapısı bakımından farklılık görülmektedir. (23a) örneğinde zarf ve sıfat bir ek yardımı ile bir araya gelmektedir. Bu dilin (23b) örneğinde ise ögeler arasında ek kullanılmamıştır. Bu da dilin ekonomi özelliği açısından daha doğal olduğu görüşünü ortaya çıkartmaktadır. Burada ek olarak kullanılan “□(dé)” karakterinin okunuş açısından aynı olan ve sahip olmak, elde etmek anlamına geçen “□(dé)” karakterinden türemiş olduğu düşüncesi oldukça yaygındır, ancak henüz somut bir kanıt bulunamamıştır. Bu karakterin farklı telaffuz şekilleri ve anlamlarda kullanımları da mevcuttur. Eğer eklerin fiillerden türediği ihtimalini göze alacak olursak, Çince de fiiller çoğunlukla önde en sol konumda yer alacakları için, miktar zarfının bu fiilden türemiş olan ekten sonra gelmesi oldukça olağandır. Fiilden türeyen eklerin konumları fiiller ile aynı şekildedir.

24. İsim + Sıfat

Çin dilinde sıfat ve isimlerin sıralamaları “Adj + N (Sıfat+İsim)” ve “N + Adj (İsim+Sıfat)” şeklinde değişiklik gösterebilmektedir. Ancak, sıfatların isimlerden sonra geldiği cümleler fiil kullanılarak farklı ya da benzer bir cümle ile devam ettirilmediği takdirde yanlış ve geçersiz olacaktır.

24a. 可爱的姑娘。

“Sevimli kız.”

(Sıfat + İsim)

b.*姑娘可爱的。

“Kız sevimli.”

(İsim + Sıfat)

c.姑娘可爱的是我的妹妹，姑娘漂亮的是我的女朋友。

“Kız **sevimli** benim kız kardeşim, kız **güzel** benim kız arkadaşım: Sevimli olan kız benim kız kardeşim, güzel olan kız benim kız arkadaşım.”

(İsim + Sıfat)

(24a) örneğinde sıfat “可爱(kěài)” ismin önünde iken, (24b) ve (24c) örneklerinde isimlerin sonlarında yer almaktadır. (24a) ve (24c) örnekleri Çince de oldukça sık kullanılmaktadır. (24b) örneği devam etmediği için geçersizdir. Kabul edilebilir bir ifadeye dönebilmesi için fiil olarak diğer bir cümle ile devam ettirilmesi gerekmektedir. Görüldüğü üzere Çince de sıfatların isim önlerinde yer aldığı cümleler daha doğaldır ve doğrudan geçerli iken, isimlerin sonlarında yer aldığı cümlelerde belirli koşulların yerine getirilmesi şarttır.

25. Olumsuzluk Kelimeleri ve Cümle

Dillerde olumsuzluk bildiren kelimeler hemen hemen her zaman cümle başlarında yer almaktadır. Olumsuzluk bildiren kelimelerin, fiilleri olumsuzlaştırarak olumsuzluk bildiren ekler veya sözcükler ile karıştırılmaması gerekmektedir. Olumsuzluk bildiren kelimeler dillerin sağ sol yönelimleri ile ilişkili değilken, fiilleri olumsuzlaştırarak olumsuzluk durumunun elde edilmesine olanak sağlayan ek ve sözcükler konumları açısından fiilleri nesnelere önlerinde olan “VO” yapılı dillerde önde, fiilleri nesnelere sonlarında olan “OV” yapılı dillerde sonda yer almaktadır. Çince de olumsuzluk bildiren kelimeler diğer diller ile aynı konumda, cümle başlarında yer almaktadır. Olumsuzluk bildiren kelimeler ile fiilleri olumsuzlaştırmada kullanılan kelime aynı olduğundan, burada tekrardan incelenmesine gerek duyulmamıştır.

26. Zaman Belirten Sözcükler ve Fiiller

Günümüze değin yapılan incelemeler doğrultusunda bilindiği üzere, dillerde zaman belirten sözcükler her zaman fiillerden önce gelmektedir. Çince bu bağlamda diğer diller ile ortaklık sergilemektedir.

26a. 我正在食堂里吃饭。

“Ben **şu an** yemekhanede yiyorum yemek: Ben **şu an** yemekhanede yemek yiyorum.”

(Zaman Belirten Sözcük + Fiil)

b. 我正在写作业。

“Ben **şu an** yazıyorum ödev: Ben **şu an** ödev yapıyorum.”

(Zaman Belirten Sözcük + Fiil)

(26a) ve (26b) örneklerinde görüldüğü üzere, çincede **şu an** anlamına gelen karakter “正在(zhèngzài)” yemek anlamına gelen karakter “吃(chī)” ve dilimizde bu ifadeyle yapmak olarak karşılık bulan, ancak Çince yazmak anlamına gelen karakter “写(xiě)”den önce gelmektedir.

27. Zaman Belirten Ekler ve Fiiller

Dillerde zaman belirten ekler veya ögelerde sağa yönelim görülmektedir. Bu sebeple dillerde zaman belirten ek veya ögelerin fiiller ile olan sıralamalarına bakılardan bir dilin tipolojik açıdan “VO” mu, yoksa “OV” mi olduğunun anlaşılması güçtür. Çince zaman kipi görevi üstlenen ögeler, yardımcı fiiller ile benzerlik taşırlar ve her zaman fiillerin sonlarına eklenirler. Bu açıdan Çince diğer diller ile ortaklık sergilemektedir.

27a. 喝了。

“İçti.”

(Fiil + Ek)

b. 喝着。

“İçiyor.”

(Fiil + Ek)

c. 喝过。

“İçmiş.”

(Fiil+ Ek)

Çin dilinde fiillerde zaman fiillerin sonlarına getirilen “着(zhe)”, “了(le)”, “过(guò)” şeklindeki üç adet öge ile belirtilir. Gelecek zamanı belirtmek için zamanı belirtme özelliği bulunan fiil “要(yào)” kullanılır, bu karakter tam olarak fiil görevi üstlenebildiği ve tek başına kullanılabilirdiği gerekçesi ile ek olarak sınıflandırılmamıştır. Dolayısı ile örnekler arasında incelemeye dahil edilmemiştir.

ÇİNCENİN TİPOLOJİK YAPISI

Evrensellik gösteren kalıplar doğrultusunda yapılan incelemede, 20 kalıptan 2 adedinin Çin dilinde karşılık bulmadığı açıkça görülmektedir. Diğer 18 kalıptan 14 tanesi fiilleri sonda olan OV sıralamalı dillerin özelliklerini yansıtırken, toplamda fiilleri önde olan VO sıralamalı dillerin özelliklerini yansıtan 9 kalıp mevcuttur. Bu durum aşağıdaki tabloda ayrıntılı bir şekilde gösterilmiştir.

Tablo 1. Çin Dilinin Tipolojik Yapısı

Cümle Kalıpları		VO Tip Sıralama	OV Tip Sıralama
1	Karşılaştırma Unsuru ve Sıfat	+	+
2	Yöntem Zarfı ve Fiil	+	+
3	İlgi Zamiri ve İsim		+
4	İsim ve Çoğul Eki		+
5	İyelik Eki ve İsim		+
6	Tanımlayıcı + İsim	+	
7	İstek Fiili + Fiil	+	
8	Olumsuzluk Eki + Fiil	+	+
9	Bağlantı Zarfı + Cümle	+	
10	Yardımcı Fiil + Fiil	-	-
11	Doğrulamayı Fiil + İmek Fiili	-	-
12	Ekli Cümle + Fiil	+	+
13	İsim Cümlesi + Ek	+	+
14	Tamamlayıcı + Cümle	+	
15	Soru Sözcüğü + Cümle		+
16	Kişi Adı + Meslek Adı		+
17	Kişi Adı + Kan Bağı Belirten Ad		+
18	Kişi Adı + Saygı Belirten Ad		+
19	Zamanı Belirten İsim + Zamanı Sınırlayan İsim		+
20	Nitelik Belirten İsim + Nesne İsmi		+

Tablo içerisinde “+” kullanılan yönelimi belirtmede kullanılır, “-” bu kalıbın dilde karşılık bulmadığını belirtmede kullanılır. “Mavi” her iki tip yönelimi aynı anda kullandığını belirtir. “Sarı” sadece “VO” tip sıralamanın mevcut olduğunu belirtir. “Kahverengi” sadece “OV” tip sıralamanın mevcut olduğunu belirtir.

Yukarıda görüldüğü üzere Çince “OV” dillerin sıralamasını kullanan cümleler, sayısal açıdan “VO” dillerin sıralamasını kullanan cümlelerden daha fazladır. Bunun yanı sıra “İlgi Zamiri ve İsim, İsim ve Çoğul Eki, İsim ve İyelik Eki, Cümle ve Soru Sözcüğü, Kişi Adı ve Meslek Adı, Kişi Adı ve Kan Bağı Belirten Ad, Kişi Adı ve Saygı Belirten Ad, Zaman Belirten İsim ve Zamanı Sınırlayan İsim, Nitelik Belirten İsim ve Nesne İsmi” şeklindeki 9 adet ifade cümlesi yalnızca fiilleri sonda olan “OV” yapıları dillerin sıralamasını kullanırken, “Tanımlayıcı + İsim, İstek Belirten Fiil + Fiil, Tamamlayıcı + Cümle, Bağlantı Zarfı + Cümle” şeklindeki 4 adet ifade cümlesi fiili önde olan “VO” yapıları dillerin özelliklerini kullanmaktadır. Çince aynı anda hem “OV” hem de “VO” sıralamasını kullanan sadece 5 adet ifade cümlesi mevcuttur. Bu ifadeler kullanım sıklıkları açısından değerlendirildiğinde, yöntem zarfı ve fiil cümlesi ile olumsuzluk eki ve fiil cümlesi fiili önde olan “VO” sıralamasını daha fazla kullanmakta iken, karşılaştırma unsuru ve sıfat, ekli cümle ve fiil, isim cümlesi ve ek şeklindeki cümlelerde “OV” sıralamalı dillerin ifade şekilleri daha fazla kullanılmaktadır.

Evrensellik göstermeyen 7 kalıp doğrultusunda Çincenin Türkçe ile benzer bir yapıya sahip olduğu net bir şekilde görülmektedir:

- Çince işaret zamirleri her zaman isimlerden önce gelir.
- Sayılar isimlerin önlerinde ve sonlarında yer alabilir, ancak çoğunlukla isimlerin önlerinde yer alabilmektedir.
- Sıfatlar isim önlerinde ve sonlarında yer alabilir.
- Miktar zarfları sıfatların önlerinde ve sonlarında yer alabilir.
- Olumsuz anlamı kazandıran kelime her zaman öndedir.
- Zaman belirten sözcük fiillerin önlerindedir.
- Zaman belirten ekler fiillerden sonra gelir.

SONUÇ

Çin dilini “OV” veya “VO” sıralamalı bir dil olarak sınıflandırmak oldukça yanlıştır. Çin dili fiillerinin konumları açısından “VO” dillere benzerlik gösteren, ancak diğer cümle öğelerinin kullanım biçimleri ve konumları açısından fiilleri sonda olan “OV” yapıları diller ile daha fazla benzerlik gösteren bir dildir. Aynı anda her iki tip dil özelliğini kullanabilen cümle sayısı oldukça azdır ve kullanımda “OV” yapıları dillerin sıralaması daha fazla tercih edilmektedir. Çin dili eğitiminde fiillerin çoğunlukla diğer sağa yönelimli diller ile aynı olduğunun yanı sıra, diğer cümle öğelerinin konumları açısından sola yönelimli diller ile benzerlik gösterdiğinin vurgulanması gerek. Çince öğrenen öğrenciler için öğrenim kolaylığı sağlamak ve gerekse Çince öğretimi için hazırlanacak olan kaynak ve kitapların işlevselliğini arttırmak açısından çok büyük bir önem teşkil etmektedir. Çince “VO” tip bir dil değildir. Çince fiil konumları açısından sağa yönelimli “VO” sıralamalı dillerle benzer olan, ancak diğer öğelerinin konumları ve tipolojik sıralamaları açısından sola yönelimli “OV” sıralamalı diller ile aynı olan bir dildir.

KAYNAKÇA

- Dryer, M.S. (1992). *The Greenbergian Word Order Correction*. Language.
- Greenberg, J. H. (1963). *Some Universals of Grammar with Particular Reference to the Order of Meaningful Elements*. In Greenberg, Joseph H.(ed.), *Universals of Human Language*. Cambridge, Mass: MIT Press.
- Hu, Y.S.& Lu, B.F. (1988). *Guanyu zhiyue hanyu yuxu de yixie yinsu*. Yuyan Wenxue.
- Jin, L.X. & Yu, X. J. (2012). *Congyu OV-VO xiangguan he bu xiangguan canxiang kaocha Putonghua de yuxu leixing*. Waiguoyu.
- Jin, L.X. (1993). *Yufa xingshi he yufa yiye de biaoqian xingshi*. Waiguoyu.
- Jin, L.X. (1993). *Yufa xingshi he yufa yiye jianlun*. Hanyu xuexi.
- Jin, L.X. (2000). *Yufa de duo shijiao yanjiu*. Shanghai Waiyu Jiaoyu Chubanshe.
- Jin, L.X. (2007). *Yuyan yanjiu fangfa daolun*. Shanghai Waiyu Jiaoyu Chubanshe.
- Jin, L.X. (2011). *Shenme shi yuyan leixingxue*. Shanghai Waiyu Jiaoyu Chubanshe.
- Jin, L.X. (2016). *Putonghua hunhe yuxu de leixingxue zhengju jiqi dongyin*. Hanyu Xuexi.
- Jin, L.X. (2017). *Yuyan leixingxue tansuo*. Beijing Shangwu Yinshuguan.
- Keskin, M & Jin, L.X. (2019). *Bufen "N+N" jiegou de yuxu yunhan gongxing*. Beijing: Zhongguo Renmin Daxue Disijie yuyan leixingxue guoji xueshu yantao hui shang koutou fabiao de lunwen.
- Keskin, M. (2020). *Jiyu hanyu guoji jiaoyu de hantu yuxu leixingxue yanjiu*. Shanghai: Shanghai Waiguoyu Daxue Boshi Xuwei lunwen (Yayınlanmış doktora tezi).
- Light, T. (1979). *Word Order and Word Order Change in Mandarin Chinese*. Journal of Chinese Linguistics. Vol.7. No.2. (149-180). Published by: The Chinese University of Hong Kong Press.
- Liu, D.Q. (2002). *Hanzang yuyan de ruogan yuxu leixingxue keti*. Minzu Yuwen.
- Liu, D.Q. (2008). *Hanyu mingcixing duanyu de jufa leixing tezheng*. Zhongguo Yuwen.

Lu, B. F. & Jin, L. X. (2015). *Yuyan leixingxue jiaocheng*. Beijing: Beijing Daxue Chubanshe.

Lu. B.F. (2018). *Hexing tuidao yufa*. Shanghai: Shanghai Jiaoyu Chubanshe.

Tai, James. H-I. (1973). *Chinese as a SOV Language*. Chicago: Paper from the 9th Chicago Linguistic Society Meeting (659-671). Department of Asian Languages & Literatures, Amherst, Massachusetts.

ELEKTRONİK KAYNAKLAR

URL-1 <https://wals.info/chapter/81> (Erişim Tarihi: 16.11.2020)